

мѣстность, както понѣкога и сега, била прочута подъ името *Пологъ*; горниятъ Пологъ се намиралъ при изворитъ на Вардаръ, долниятъ — около Лѣшския манастиръ⁸¹. На единъ планински потокъ, който се спуща отъ Шаръ, лежи градътъ, който сега славянитъ наричатъ *Тетово*, по-рано *Хметово*, а турцитъ *Калканделенъ*. Тая прекрасна планинска долина е покрита съ многобройни български села. Въ нея се ражда жито и зеленчукъ, растатъ множество орѣхи и вишни, а на по-долнитъ склонове на Шаръ, който се издига стрѣмно на 2000 метра срѣдъ равнината, кестенови гори. По височинитъ живѣятъ полудиви албански овчари.

Подъ Люботрънъ Вардаръ навлиза въ Скопската котловина (254 метра), отдето приема юго-източна посока. Бързото му течение между високитъ брѣгове, въ дълбоко изровеното скалисто корито се забелязва само отъ близо. По-нагоре отъ Скопие въ него отдѣсно се влива пълноводната *Трѣска*, която въ горното си течение се нарича *Велика рѣка*; като протича отъ градъ Кичево (турски Кричово) по мѣстността, още въ срѣднитъ вѣкове наричана *Порѣчъ*, тя съ бързо течение си пробива пътъ къмъ Вардара срѣдъ червени скали. Отлѣво отъ Качанишкия проходъ се влива *Лепенацъ*, чийто притокъ *Нередижка* е бележитъ съ горепомнатото раздвояване. По-надолу отъ Скопие отдѣсно се влива *Маркова рѣка*, при която стои манастирътъ на Крали-Марка⁸². Тя изтича отъ едно езеро, което споредъ народнитъ предания има подземно съобщение съ Охридското езеро. По-нататкъ по лѣвия брѣгъ се простира плоскогорието *Овче-поле* (турски Мустафа-овази), до 30 квадратни мили, затворено между Кара-дагъ, Вардаръ и Плачковица — пустинна хълмиста страна, покрита съ дребна джбова гора и бодливи слагини. По-надолу отъ Скопие на лѣвия брѣгъ лежатъ блата, отъ които циганитъ добиватъ силитра, и тамъ сѣщо има едно покрито съ трѣстика езеро (въ срѣднитъ вѣкове *Елатно езеро*⁸³), единъ часъ пътъ надлъжъ и толкова наширъ, което служи за свѣрталище на блатни-птици и заразява въздуха съ вредни миризми; презъ лѣтото езерото периодично пресъхва. Презъ тая мѣстность тече *Пчиня* за Вардаръ. При нейнитъ извори е разположенъ известниятъ манастиръ на Св. Прохоръ; главни нейни притоци сж отлѣво *Крива-рѣка* (Егрису) а отдѣсно *Голѣма рѣка*, на която лежи Куманово (срѣдновѣковно Жеглигово). По-надолу отъ търговския градъ Велесъ (турски Кюпрюли, 170 метра) се вливатъ отдѣсно по-малки рѣки, които изтичатъ отъ диви скалисти пукнатини, *Топола* и *Бабуна* (съ Десна). По-нататкъ се влива *Брѣгалница*, която тече отъ Щипъ и получава водитъ си отъ голѣмата котловина между Плачковица и Бѣласица; отлѣво тя приема *Злетовска рѣка*. При изворитъ на Брѣгалница е разположена областъта *Пиянецъ*, въ която се намиратъ селата на българското племе *пиянци* (пиянчани). Тая мѣстность още не е проучена. На единъ часъ по-надолу отъ устията на Брѣгалница, при развалинитъ на древния Стоби въ Вардаръ се влива най-голѣмиятъ му притокъ *Черна*.

Черна или *Църна* (древниятъ Еригонъ, турски Карасу) извира отъ една дълбока пещера при село Илиино, близо до Желѣзнецъ (Демиръ-Хисаръ) и, навлизайки въ битолската котловина, приема отлѣво водитъ на *Блато-рѣка*, която тече изъ околноститъ на Прилѣпъ. По-нататкъ тя тече на югъ и така бавно, че водитъ ѝ образуватъ обширни блата въ долината. Отъ планината Перистеръ къмъ Черна тече отъ дѣсна страна *Драгоръ*, на който е разположенъ Битоля, и *Елешка*, която протича покрай Флорина или Леринъ (старо-славян. Хлѣринъ). Следъ това Черна тече въ северо-западна посока по една планинска страна, презъ мѣстността *Морихово* или *Марново*, до скоро почти никакъ непозната, дето срѣдъ хвойни гори сж разположени 18 български села, населени съ дърводѣлци и салджии (строители на салове).